

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monvmenta Paderbornensia

Ferdinand <II., Paderborn, Bischof>

Paderbornae, 1669

Wevelsbvrgvm Prope Bodecam Monasterium S. Menolphi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11425

nobis propositum, quàm partam Paderbornensium nomi-
ni gloriam candidæ veritati asserere.

WEVELSBVRGVM PROPE BODECAM

Monasterium S. Menolphi.

I. **WEVELSBVRGVM.** Erymon *Wewelsburgi* ob-
scurum atque incertum est. Bödecenses quidem
in literis suis memorant, senum traditione quendam *We-*
velonem Buranum, permissu Abbatissæ Bödecensis, primum
hoc loco posuisse domicilium, & *Wewelsburgo* nomen dedif-
se. Verùm in genealogia Burana Gasparis Schioppij, atque
antiquis literarum monumentis, neminem è Buranis hoc
nomine usum lego. Huic cognominis locus est in Helve-
tijijs, dictus *Wewelsburg*, qui viris doctis est *Aventicum Ta-*
citi, & *Avanticum Ptolemæi*.

2. **PROPE BODECAM MONASTERIVM S.
MENOLPHI.** Gobelinus Persona in *Cosmodromio*. Ætat,
6. cap. 40. de auctore Bödecensis Monasterij S. Menolpho
ita narrat. *Carolus postquam Westphalos subegit, S. Meinul-*
phum de fonte leuavit, & matrem ejus Vichtrud dictam, patre
ejus defuncto, in suam protectionem recepit: quoniam frater ma-
riti defuncti vim stupri sibi conabatur inferre. Hic Meinulphus
nobilibus parentibus exortus, Archidiaconus in Ecclesia Pader-
bornensi, de bonis paternis Monasterium Monialium seu Canoni-
carum regularium in villa Bodicken Paderbornensis diæcesis fun-
davit

avit, & dotavit. Etsi verò idem Gobelinus Persona cap. 41. hæc subjungat. *Quod Meinulphus* (qui erat unus è legatis, quos An. 836. B. Baduradus Episcopus Paderbornensis, ad reliquias S. Liborij impetrandas, ad Cenomanos miserat) *in Ecclesia S. Vincentij Cenomanensi vovit Monasterium Sanctimonialium fundare, in honorem B. Mariae & S. Liborij, in loco, quæ dicitur Bodicon; & Cranzius metrop. lib. 1. cap. 28. asserat, ideò S. Meinulphum fundandi Monasterij votum nuncupasse, ut prosperare dignaretur Deus legationem eorum.* Nulla tamen hujus voti apud Cenomanos nuncupati fit mentio in vita S. Menolphi, quæ extat, & quam ipse Gobelinus conscripsit. Imò huic narrationi adversari videtur, quod S. Menolphus jam ante, quàm ad Cenomanos legatus iret, Ludovicum Pium Imperatorem, suâsu Baduradi Episcopi, An. 816. Aquisgrani in concilio provinciali accesserit, facultatem ædificandi Monasterium ab eo impetraturus, & quod Ludovicus *grato animo petitionem ejus acceptans, litteras suo signatas sigillo super suo consensu gratiose concesserit.* Vita S. Menolphi, & ex ea Baronius ad An. 816. De fundatione aliquantò accuratius agunt veteres Bodecensis Monasterij literæ, his verbis. *Beatus Maynulfus divina revelationis instinctu celestique visione instructus, quoddam Monasterium, quod Westfalica lingua Bodeken, quasi parvum dolium appellavit, in terra patrimonij sui, approbante Imperatore, qui tunc Aquisgrani fuerat, solemniter construxit, & ipsum Monasterium de bonis suis temporalibus, quæ multa erant, largiter dotavit, & inibi nobiles feminas & devotas, quæ vulgariter Doemvrouv vocantur nuncupantur, instituit, quibus sanctus vir omnem foris evagandi occasionem in vim majoris stabilitatis præcludere velens, pro-*

vide

uida dispensatione constituit sex armigeros circumjacentes, tan-
 quam procuratores Monasterij prædicti, quibus bona sua abundan-
 ter distribuit, tam in villis, quam in grangijs, ut de his bonis Mona-
 sterio prædicto certis temporibus anni omnia necessaria pro victu
 & vestitu ministrarent. Sed & alijs Vasallis armigeris bona phea-
 dalia contulit, ut & ipsi essent fideles defensores Monasterij præ-
 dicti, & subjecti eidem. Propter hoc omne jus infeodandi, & con-
 ferendi ipsa bona pheadalia transtulit in ipsas Dominas, & earum
 Monasterium. Porro his munitionibus feminarum non conten-
 tus sanctus Pater Maynolphus, potentiorum nobilem de vicinis
 constituit in præfectum, & superiorem defensorem omnium bo-
 norum Monasterij, ac causarum emergentium, quantumcunque
 certis sibi bonis, ac pensionibus de singulis officijs, ut commodius
 onus hujusmodi portare posset, deputatis, ut his vallata circum-
 quaque tutoribus prædicta femina Deo devotis famularentur ob-
 sequijs. Cujus quidem ordinationis & institutionis dispositio li-
 teris sigillatis expressius habetur in prædicto Monasterio, & stetit
 hac ordinatio per plures annos post mortem beati viri Maynolphi.
 Sed heu convenerunt inimici omnis religionis, dignitas generis,
 otium, & voluptas, & castra Dei ac patrimonium Christi fundi-
 tus devastantes nihil reliquerunt, proinde dicti officii, & va-
 salli bona sibi deputata pro ministracione necessariorum Monasterij
 sibi appropriarunt, vendiderunt, & heredibus suis tanquam pro-
 pria, nemine contradicente, reliquerunt. Ita Bödecensis Mona-
 sterij virgines multis domesticis difficultatibus conflictatas,
 haud minoribus damnis atque injurijs externi affecerunt,
 quando Nobiles de Fürstenberg ex VVaterlappo, propter Nobiles de
 Drencken, Ecclesiam Bödecensem unà cum Monasterio incenderunt;
 Id damnum ipsos quidem Fürstenbergios resarsisse, sed dono ab alijs
 interverso, nihil inde commodi Bödecenses esse consecutos, in literis

R

suis

suis Bodecenses ipsi jure conqueruntur. Veruntamen ne si-
 miles in Paderbornensem ditionem incursiones deinceps
 fierent, Henricus Spiegelius Episcopus Paderb. cavere vide-
 tur voluisse his literis, quas Latine vertimus, & Arnoldus de
 Brencken, nobili genere, virtute, ac doctrina vir æquè con-
 spicuus, in schedis suis repertas, & ab Henrico Episcopo Pa-
 derbornensi, securitatis utique causa, ipsius majoribus reli-
 ctas, nobiscum antehac communicavit. Nos *VVenemarus*
de Forstenberg, & *Fridericus* ejus filius presentibus literis profite-
 mur, & testatum facimus, nos cum venerabili D. Henrico Episcopo
 Paderbornensi in hac pacta amicè convenisse, quod omnibus actio-
 nibus, quæ nobis in illum, & illius subditos possent competere, su-
 per sedebimus, quoad prædictus Dominus vixerit. Quod si autem
 inter ipsum, aut ejus subditos, & nos nova deinceps oriretur con-
 troversia, eam intra quatuor hebdomadas, coram Episcopo prædi-
 cto, jure prosequemur, quo temporis spacio si jus redditum non
 fuerit, liberum nobis erit, salva hac transactione, eum adire, què
 jus nostrum nobis tribuat. Contra si Episcopo, aut illius subditis
 nova nobiscum controversia posthac intercedet, eaque super re ap-
 pellabimur, intra proximas quatuor hebdomadas id, quod justum
 erit, faciemus. Casu autem quo Episcopus officio Mariscalli *VWest-*
phaliae abiret, & *Coloniensibus* bellum inferret, fas erit nobis, sal-
 vis his pactis, *Coloniensi Archiepiscopo* opitulari. Porro si *Epi-*
scopus, aut illius subditi nos hostiliter aggredierentur, salvis item
 his literis, nobis licebit vicissim hostilia facere. Quæ uti conven-
 ta sunt, nos *VVenemarus* ac *Fridericus* ejus filius bona fide, quæ ju-
 ramenti loco valeat, firmiter, ac sine dolo nos observaturos pollice-
 mur. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus literis
 appendimus. Datum Anno Domini M. CCCLXX. feria quinta
 post

post octavam Apostolorum. Bödöcensis igitur Monasterij fortunis unà cum disciplina, & cultu divino miserandum in modum ita dilapsis, ut ex omnibus ipsius adificijs sola Ecclesia, plus tamen, fimo & immunditia ejus restantibus, pro receptaculo bestiarum, quam pro divini cultus exhibitione perduraret, & in capellis eidem Ecclesie quondam annexis, tunc verò dirutis, imò super ipsa altaria capellarum, sicut in saltu, virgulta succrescerent, & tam Canonice, quam rector parochialis cura, ac etiam clerici ceteri, sola Abbatissa ibidem in tugurio rusticano degente, terram fructiferam tanquam eis versam in salsuginem abhorrentes, locum ipsum dudum reliquerint, VValburgis de VValde Abbatissa Bödöcensis ipsam Abbatiam cum Monasterio, reservato sibi usufructu certæ pensionis annuæ, VWilhelmo de Monte Episcopo Paderbornensi Anno 1408. Indict. 1. Kal. Septembr. resignavit; Is verò An. 1409. 17. mens. Julij idem Monasterium à se reformatum honorabili viro Ioanni VVuil Priori Monasterij Canonorum regularium in Suvollis, Trajectensis diocesis, tradidit, concessit & assignavit. Ex antiquis literarum Bödöcensium monumentis, & Gobelini Perlon. Cosmodromio. Ætat. 6. cap. 90.

3. INDOMITIS OLIM PATRIAM DEFENDIT
AB HVNNIS. Sicut Carolus M. bello per VIII. annos gesto Hunnos egregiè contudit, quo tota eorum nobilitas, tota gloria decidit: omnis pecunia, & congesti longo tempore thesauri direpti sunt, quibus Franci ante pauperes tunc ditati, & opibus aucti. Eginhardus in vita Caroli M. Ita Hungari, Hunnorum progenies, jam inde à Ludovici III. & Conradi I. imperio, assueti flamma ferròque interiorem Germaniam depopulari, Henricum Aucupem Germaniæ regem in primis exercu-

R 2

erunt,

erunt, qui nusquam tutus, in presidio urbis *VVerlaon* (quæ nunc *VVerla* ditionis Colonienſis in *Westphalia* oppidum) *Hungarorum* impetum declinavit; donec *ſis* novem annorum indutijs, atque urbibus interea communitis, & legibus reipublicæ ſalutaribus latis, omnibusque ad vim propulſandam compoſitis, *Hungaros* tributum exacturos, magnòque cum exercitu iterum in *Saxoniam* irruentes, ingenti clade hoſtibus illata, repulit fugavitque. *VVidikindus* *Corbejenſis*. *Annal.* lib. 1. *Adamus* *Bremeniſis*. lib. 1. cap. 46. & ex eo *Albertus* *Stadenſis*. *Gobelinus* *Perſona* in *Cosmodromio*. *Ætat.* 6. cap. 47. *Posthæc* *Hungari* invadunt *Saxoniam*, & undique ſævientes omnia vaſtant, & *Monasterium* in *Hervorde* *Paderbornenſis* diœceſis deſtruunt. Quod etiam vita *S. Meinwerci* apud *Browerum* §. 49. innuit his verbis. *Meinwercus* in *Hervordi* baſilicam *S. Mariae*, quæ vocatur ad *Crucem*, dedicavit; quam ipſa unica ſpes mortalium ad ſingulare inibi miſerorum refugium ſibi conſtrui mandavit: ſiquidem *Eccleſia* *Hervordenſis*, ſicut *Eccleſia* *Corbejenſis*, in *Episcopatu* *Paderbornenſi* ſita, à *Ludovico* filio *Caroli M.* conſtructa, & à *B. Badurado* *Patherbornenſi* *Episcopo* dedicata, quæ omni priſtini honoris & decoris ornatu, tam *Vngarorum* devaſtatione, quam *fratris Bernardi Ducis* *Saxonie* *Thietmari* invaſione ſpoliata, propemodum fuerat deſtituta. Quæ hic de *Thietmaro*, qui teſte *Ditmaro* lib. 7. ipſum etiam *Meinwercum* *Episcopum* *Paderbornenſem* diſpoliavit, paucis attinguntur, ea ab auctore vitæ ejuſdem *S. Meinwerci*, cujus autographum *MS.* *Paderbornæ* apud cœnobitas *Abdinghoffenſes* extat, fuſius enarrantur, & hoc loco referre juvat, ut noſtri homines, illibatam illo ſæculo *Eccleſiaſtici* magiſtratus in caſtigandis impro-

improbis vim & auctoritatem, & principum virorum adversus Episcopos reverentiam, obsequium, & submissionem, vel hoc veteris disciplinæ exemplo, condiscant. Thietmarus, inquit, senior frater Bernhaldi Ducis Saxonie, vir in hoc mundo valde idoneus fuit, sed tam vitijs plenus, quam rebus, superbia tumidus, in acquirendis rebus avaritia facibus accensus. Denique contra jus & fas ubique fidelium res invadens & diripiens, inter cetera tyrannidis suæ opera, quodam tempore iter suum ad Monasterium Herivordia direxit, faciensque ibi magnam multitudinem, Sanctorum ibidem requiescentium, & suæ sororis Abbatissæ nomine Godestæ, & congregationis S. Mariæ thesaurum confregit, & inde plus justo pecuniæ detraxit. Postea ad synodum secundum canonicam constitutionem ab Episcopo Meinverco vocatus, ad corrigendum commissæ est admonitus. Quo salubriter compuncto, & utiliter correcto, constitutum est, eum Episcopo dare XXX. tal. denariorum. Illo autem pecuniæ pondus tantum non habente, omne prædium, quod habuit in Brunichtorpe, cum omnibus appendiciis, cum consensu & voluntate sui heredis Bernhaldi Ducis atque fratris sui, ad dominium Patherburnensis Ecclesiæ, pro reconciliatione illius pecuniæ, in proprium dedit. Hanc traditionem Episcopus banni sui munimine firmavit, Vdone, Herimanno, Bernharo, Liudero Comitibus, & aliis multis assistentibus. Tantum de Thietmari in Hervordiensis, & Hunnorum in Saxoniam incurfione. Qua etiam tempestate castrum Vvefelsborg constructum refert Gobelinus Persona in Cosmiodromio. Ætat. 6. cap. 58. Albertus Cranzius Metrop. lib. 6. cap. 9. Ioannes Horriou in Panegyrico Paderbornensi lib. 2. cap. 3.

4. QUANDO FEROX ARMIS FRIDERICVS
SAEVIIT HOSTIS. De Friderico Arensbergenfi Co-

R 3

mite

mite ita Gobelinus Persona. l. c. Anno sequente, id est,
 An. 1123. Fridericus Comes Westphaliae de Arnsberg, homo fe-
 rocissimus mortuus est, qui castrum Wevelsburg, antiquitus
 tempore Hunnorum constructum, vetustateque temporis negle-
 ctum restauraverat, anno uno ante obitum suum: à quo totam
 viciniam multiplicibus angarijs vexare non cessavit. Eiusdem
 etiam meminit Cranzius. l. c. Erat ea tempestate homo fe-
 rox, Comes de Arnsberg Fridericus, qui se Westphaliae Dominum
 prætenderet. Is cum arcem vetustissimam ab Hunnorum memo-
 ria Wevelsburg renovasset, multos inde incurfans, presidio firma-
 vit: sed ille haud diu post vitam finivit. Item Ægidius Ge-
 lenius lib. 3. hist. S. Engelberti cap. 42. Fridericus Comes de
 Arnsberg ab inquieto animo dictus bellicosus, bellum gessit contra
 Fridericum Coloniensem An. 1102. quo tempore ab imperatore
 proscriptus fuit; Burchardum cepit Monasteriensem Anno 1105.
 Castrum Wevelsburgense instauravit ac muniuit An. 1122. Tan-
 dem cum improbius pijs generi sui S. Godefridi Cappenbergensis
 conatibus obsisteret, in prædicti castri, quo & S. Norbertum tene-
 bat conclusum, obsidione mortuus An. 1123. Abbas Staden-
 sis An. 1124. obijisse affirmat. Vita MS. B. Godefridi Cappen-
 bergensis à Chrysofomo van der Sterre citata, de mortis
 genere hæc nominatim. Dirupto ventris thorace idem Fride-
 ricus sedens in prandio medius crepuit. Quantum autem Eccle-
 siasticorum hostis Fridericus, tantus fautor Godefridus ul-
 timus Comes Arnsbergensis fuit, qui unà cum sua conjugè
 Anna Clivensi Comitatum Arnsbergensem An. 1368. 25. Au-
 gusti. Cunoni administratori Coloniensis Ecclesiæ vendidit,
 cum juribus, dominijs, jurisdictionibus altis & bassis, ac mero &
 mixto imperio, ac specialiter cum castris & oppidis in Arnsberg.

in Nehem, in Grevenstein, in Eversberg, in Hirtzberg, item in villis & oppidis in Hustene, in Aldendorp, in Sundern, in Langescheid, in Hachen, in Frehenolen, in Stegenhagen, in Bodensfelde, in Mescheide, item cum villis & parochijs in Korbecke, Allagen, Bremen, Voisvwinkele, Eggrinhusen, Balue, Affele Stocheim, Hielvelde, Kalle, Velmede, Rummelinckhusen, Bye, Reste, VVeenholtshusen, Haerbocke, Yffelphe, Oeverenkirchen, Esselne, VVurmbecke, Lene, Oversunderne, Oldinge, Berghusen, ceterisque villis & parochijs universis. Item cum dignitate, officio, seu prerogativa juris primipilariatus, seu antebellatoris inter VVeseram & Rhenum, nec non cum omnibus & singulis hominibus, ministerialibus, castrensibus, fidelibus, Vasallis, militaribus, oppidanis, villanis, litonibus, servis, & ancillis & subditis quibuscunque. Hæc ad verbum ex literis, quas præter Godefridum & Annam Comites obfignarunt: Antonius de Reidere, Rutgerus dictus Ketzelere milites, Heidenricus dictus de VVolff, Arnoldus Hacken, VVilhelmus dictus Quaterland, Arnoldus de Berninghusen, Ioannes dictus Schureman, & Conradus dictus VVrede, armigeri, castrenses, & fideles, nec non proconsules, consules ac universitates, oppidorum, Arnsberg, Nehem, Grevenstein, Hirtzberge. Postea Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, ut obiter hoc referam, diœcesi suæ Coloniensi summum militia gubernatorem & Arnsbergensi provincia primum Satrapam magno cum imperio præfecit VVenemarum Fürstenbergium consiliarium suum intimum, iussitque insuper Marefcallo VVestphaliæ (Henrico Episcopo Paderbornensi) ditionem Coloniensem tuenti adesse, omnibusque Ecclesiæ Coloniensis hostibus, tanquam suis, adversari, nec permittere, ut quis ullum Castellum aut munimentum in ditione Coloniensibus, aut ejus vicinia excitet citra suam voluntatem & veniam: siquid

antenna

autem horum extractum fuerit, deycere ac vastare, & praeterea jus-
 sit stipendiis publicis eo loci cum copijs suis excubare, ubi major pro-
 vincia necessitas fuerit hostibus resistendi atq; incommodandi, &c.
 Ex literis An. 1371. die Jovis post festum S. Luciae datis.

5. NON IMPVNE TAMEN QVÆ TVLIT
 ARMA NEPOS. An. Conradi Caesaris 6. id est, An. 1143.
 Comes de Arnsberg depraedationes, & incendia exercet in diœce-
 si Paderbornensi, teste Gobelino Persona in Cosmodromio.
 Aetat. 6. cap. 59. Quem Henricum nominat Gaspar Bru-
 schius in catalogo Episcoporum Paderbornensium; Conra-
 dum verò vocant, & multoties Bernardo I. Episcopo Paderbor-
 nensi injuriam, ingenti pralio ab eo victum tradunt, Gerhardus
 Cleinsorgius in hist. Ecclesiast. Westphaliae MS. Hermari-
 nus Kerffenbrochius, & Henricus Hovelius in catalogo
 Episcoporum Paderbornensium. Item Aegidius Gelenius
 lib. 3. hist. S. Engelberti. Conradus Comes in Arnsberg, qui in
 pralio contra Bernardum Episcopum Paderbornensem suscepto,
 occubuit circa annum Christi 1143. Hardehusanus quoque co-
 dex membraneus MS. de gestis Bernardi primi Episcopi
 Paderborn. fundatoris Hardehusani testatur, contra poten-
 tem Comitem de Arnesberg, qui infestabat Ecclesiam Paderbornen-
 sem, multis expensis eum dimicasse.

6. SIC VARIAS EXPERTA VICES DOMI-
 NOSQVE FREQVENTES. Post Comites Arnsber-
 genes *Wewelsburgum* in potestatem venit Comitum Wal-
 decensium, à quibus ad Ecclesiam Paderbornensem tran-
 sijt, media ejus parte Bartholdo nobili de Büren beneficij
 oco concessa, ut habent literæ antiquæ. Nos Otto Dei
 Gratia Monasteriensis Ecclesiae Electus & Confirmatus, ac Si-
 mon nobilis Dominus de Lippia universis presentia visuris, &
 audituris

audituris cupimus esse notum, quod translato castro de Wevels-
 burg per nostrum nobilem Comitem de Waldeck in Ecclesiam Pa-
 derbornensem, de voluntate & consensu heredum suorum, cum
 omni jure, quod idem Comes se habere dicebat in eodem, inter ve-
 nerabilem Patrem D. Ottonem Paderbornensem Episcopum no-
 mine predicta Ecclesia sua, & Bartholdum nobilem juniorem
 de Biren, per Nos de consensu parentum predictorum talis est
 ordinatio instaurata, videlicet quod prefatus Bartholdus & sui
 heredes medietatem dicti Castri ab Episcopo Paderbornensi qui
 tunc est, & pro tempore fuerit, nomine jam dicta Ecclesia jure
 homagij recipient & perpetuo possidebunt; Prefatus etiam Bar-
 tholdus & sui heredes dictum Castrum expensis vigilum & cu-
 stodum portarum una cum Episcopo & Ecclesia custodient, & cu-
 stodiri equaliter procurabunt, equali jure portarum clavibus
 utendo; Episcopus quoque prelibata Ecclesia ipsum Bartholdum,
 & suos heredes in omni jure eorum conservabit, & permittet
 eosdem in jure suo libere permanere. e converso Bartholdus & sui
 heredes facient fidelitatem, & debita servitia Episcopo & Eccle-
 sia suprascripta, prout de jure tenentur. In premissorum testimo-
 nium, fidem & firmitatem sigilla nostra cum sigillo saepe dicti Bar-
 tholdi presentibus duximus apponenda, & ego Bartholdus nobilis
 suprascriptus sigillum meum presentibus apposui in testimonium
 premissorum. Datum Anno Domini. M. CCC. I. Feria quarta
 post assumptionem Beatae Mariae. Hanc dimidiam partem dyna-
 stiae Wevelsburgensis, cum dominio, frigraviatu, advocatia,
 ihero & mixto imperio, jurisdictionibus & juribus, cum villis
 & parochijs in Erlen, Borne, Haren, Helmeren, Attelen, Hengelern,
 Husen, Dalem, Verste, Böcken, Nuttelen, Hattope, Sinkessen, Seevel-
 de, Schwafers, & reliquis omnibus villis in iisdem parochijs sitis,
 Simon Nobilis de Biren, consentientibus Bartholdo prepo-

sito Werdensi, Bernardo & Ioanne fratribus suis, vendidit Ruperto Episcopo Paderbornensi An. 1391. in Octava omnium Sanctorum. Ab iisdem tamen fratribus jam ante Simoni Episcopo Paderbornensi venditam fuisse, indicant literæ antiquæ Ann. 1384. Craffino decollocationis S. Ioannis Baptistæ datæ, in quibus fatetur Simon Episcopus se *Wewelsburgi arcem & dynastiam cum parochijs Bodeken, Kerchberge, utriusque Tudorpe, villis Haren, Ettelen, cum omnibus proventibus & hominibus, in Graffem, Borchler, Holthus prope Wewelsborg, Adene, Tedekenlo, Hoyerinchus, Alberinchus, Aldenbodeken, VVulferdessen, Tyndelo, Knyckenhagen, Swafern, Eldynchusen, Meyngerinchus, item parochia Elren, Dalhem, Nuttelen, cum pagis eò pertinentibus, Elren, Hattope, Syrekessen, Snewelde, Verste, & Bokelen, excepto Bodene, à Simone Burano, ejusque fratribus coemptam, Friderico de Brencken militi, pro quadringentis & viginti quatuor marcis argenti puri, obligasse pignori; quod postea Ericus Episcopus Paderbornensis An. 1513. die Lunæ post S. Kiliani extinxit, & *Wewelsburgum* Bernardo & Ioanni nobilibus de Büren pro 2936, aureis Rhenanis iterum oppigneravit.*

7. SVBDIDIT IMPERIO SE THEODORE TVO. Theodorus Furstenbergius Episcopus ac Princeps Paderbornensis An. 1589. 9. Aug. Ioanni seniori & Ioanni juniori Dynastis Buranis, 3536. aureis Rhenanis numeratis, *Wewelsburgum* Ecclesiæ suæ demum recuperavit, atq; arce inchoata An. 1604. & An. 1607. absoluta, proprio sumptu 36000. nummorum imperialium, haud computatis eorum operis ac vectoris, qui jure angariarum illas præstiterunt, forma triangulari, specie sanè visenda atque magnifica exornavit, addita hac inscriptione, quæ in atrio conspicitur.

Arx

Arc cum districtu patulis inhonora ruinis

In Theodori usum Praefulis illa venit.

Arc suo primus titulum qui informat inanem,

Et valida muros exhibet arte novos.

Furstenbergiacae Princeps decus inclyte stirpis

Sedi hoc, quo caruit, tradere perge tuae.

Ioannes Horrion elegis Panegyrico Paderbornensi sub-
jectis *Wewelsburgum* instauratum ita celebrat.

Inde Wewelsburgi solido domus ardua saxo

Nubila sublimi culmine celsa ferit :

Hac olim à priscis (fama si credimus) Hunnis

Post varios Dominum Te sibi legit heros.

Nunc Te digna domus, sed erant magalia nuper

Penè ruinoso semisepulta situ.

Circùm Chaonia texunt umbracula quercus,

Sylvaque vicinas occulit alta feras.

Quasque sub hospitij celat frondentibus arbor,

Plurima lascivo gutture vernat avis.

8. INTACTAS SINERET GOTTHICVS
IGNIS OPES. Anno 1646. hostilis Suecorum exercitus,
dum Paderbornam obsidione cinctam III. Non. Maij
expugnat, *Wewelsburgi* arcem praefidio Caesareo firmatam
eodem impetu capit, vastat, exurit. Quam deinde Theo-
dorus Adolphus de Reck Episcopus ac Princeps Paderbor-
nensis laudatissimus majorem partem restituit, sed mor-
te praereptus non absolvit.

Ejus rei memoriam conservat arcis vestibulum hac epi-
graphie exornatum.

*Theodorus. Adolphus. Dei. et. Apostolica. Sedis. Gratia. Episco-
pus. Paderbornensis. S. R. I. Princeps. et. Comes. Pyrmontanus*

S 2

Flauo

*Hanc. arcem. à. Suecis. Paderbornam. An. M. DC. XL. VI
expugnantibus. vastatam. et. incensam. reparavit. An
M. DC. LVIII.*

Foribus autem instaurati sacelli in atrio arcis hic titulus inscriptus legitur.

*Theodorus. Adolphus. Dei. et. Apostolicae. Sedis. Gratia. Episcopus. Paderbornensis. S. R. I. Princeps. et. Comes. Pyrmontanus
Arce. magnis. impensis. instaurata. sacellum. in. hanc. formam. restituit. An. M. DC. LX.*

DESERTVM SENNÆ OLIM SINEDI APPELLATVM.

DESERTOS SINEDI TRACTVS. Hos nonnulli cū *Vvintfelt* & *Sintfelt* male confundunt; quandoquidem *Senna* desertum vastumq; ericetum est, quod sub radicibus montis *Tentoburgiensi* longo porrectum spacio, per ditionem Paderbornensem, Lippiensem, Ravensbergensē & Rittbergensem, usque in diocesim Monasteriensē & Osnabrugensē excurrit, varijs amnibus piscosis, ac præcipue Amisiæ Luppiæque fontibus irriguum. *Vvintfelt* contra planities in ipso saltu *Tentoburgiensi* eminet, & *Sennam* despicit. Locus, ut diximus, haud procul Horna, Lippiensis ditionis oppido, inclytus Romana clade, & victoriæ cognomine insignis. Quod & Lipsius in notis ad lib. i. Annal. Taciti. num. 174. Philippus Cluverius & alij complures agnoscunt, ut certa id nobis perpetuæque majorum fides tradidit. *Sintfelt* autem ager est frumentarius diocesis Paderbornensis, inter Burenam oppidum & cœnobium Dalheim longè, latèque